

Att smygsänka biståndet

Med det ansträngda budgetläge som Sverige för närvarande har är det naturligt att alla anslagsposter granskas för att se var besparingar kan göras. Under sommaren har biståndsbudgeten, som omfattar ca 6 miljarder kronor, diskuterats i avslutning till den Lundströmska utredningen om u-krediter (Ds UD 1983:2). Frågan är om vi är beredda att göra samma uppoffring för u-länderna som tidigare, eller om även biståndet måste drabbas av nedskärningar. Hur man här skall ställa sig är naturligtvis en politisk och moralisk fråga där olika partier kan ha olika uppfattning. Det man som väljare kan begära är dock att politikerna klart redovisar vilket alternativ man förordar och skälen för detta.

Biståndsdebatten skulle bli klarare om man skiljer mellan två olika frågor. Den första gäller hur stor vår totala uppoffring skall vara, den andra hur biståndet skall utformas för att få så positiva effekter för u-länderna som möjligt. I den aktuella utredningen utgår man dock från att den första frågan redan är besvarad! Man hävdar att det i framtiden sannolikt inte kommer att finnas budgetmedel tillgängliga för ett gåvobistånd av nuvarande omfattning. Jag hoppas att detta är en alltför pessimistisk bedömning och att biståndsviljan är obruten. Om så inte är fallet måste vi emellertid bestämma oss för hur besparingarna skall göras.

Utredarna förordar att vi skall öka andelen krediter i biståndet och att vi skall räkna *hela* krediten som bistånd och inte som tidigare bara

gåvodelen. På så sätt blir det möjligt att i realiteten minska vår reala uppoffring till 0,86 procent av bruttonationalinkomsten (BNI), trots att biståndet — inklusive krediterna — fortfarande skulle uppfylla enprocentmålet.

Utredningen hävdar också att en minskning av gåvodelen i biståndet är att föredra framför ett uppgivande av enprocentmålet. Det framgår dock inte klart varför detta skulle vara fallet. Den rimligaste tolkningen av utredningens förslag torde vara att de syftar till att underlätta faktiska nedskärningar i biståndsbudgeten. Politiker som så önskar kan hävda att vi slår vakt om enprocentmålet men att vi något ändrar biståndets inriktning och sammansättning. Det kan alltså finnas vissa *propagandistiska* fördelar med den föreslagna lösningen, men det är knappast sådana överväganden man väntar sig av en statlig utredning.

Men låt oss ändå anta att vi väljer att skära ned biståndet med 14 procent. Är det då inte bättre att välja utredningens förslag framför ett rent gåvobistånd på 0,86 procent av BNI? Jag menar att så inte är fallet. För att få ut gåvodelen av de föreslagna krediterna måste nämligen u-länderna använda krediterna (på 1,5 miljard) till inköp i Sverige. Denna begränsning innebär att kreditens gåvodel blir mindre värd än motsvarande belopp i rent gåvobistånd, eftersom man ibland sannolikt kan köpa motsvarande varor billigare på världsmarknaden. Detta innebär alltså att minskningen av biståndet från u-ländernas synvin-

kel kan bli större än 14 procent.

Det finns också andra starka biståndspolitiska skäl att föredra ett rent gävobistånd framför ett något större bistånd utspätt med krediter. För det första skulle en satsning på en ökad andel u-krediter kräva en viss omläggning av biståndets inriktning; u-krediterna skall bara ges till kreditvärdiga stater, vilket utesluter flertalet av de allra fattigaste länderna (som för närvarande dominerar bland våra biståndsmottagare). I ett läge där världens fattigaste länder befinner sig i djup kris skulle vi alltså minska biståndet till dessa för att istället prioritera mer lyckligt lottade länder, som är kreditvärdiga och intressantare som exportmarknader för svenska företag!

Ett gävobistånd innebär också att man inom respektive mottagarland kan välja en inriktning som ligger mer i linje med de målsättningar som SIDA arbetar efter. Om vi i stället satsar på krediter, som skall finansiera inköp från Sverige, så blir SIDA bundet till att stödja nya, stora investeringsprojekt, som många av de fattigaste mottagarländerna för närvarande inte kan dra nytta av. Många av dessa länder är i dag överbelastade med projekt som ofta fungerar dåligt. Därför är det mycket sannolikt att man vid en jämförelse av avkastningen på olika biståndsinsatser skulle finna, att en satsning på att få redan pågående projekt att fungera är mycket mer lönsam än en satsning på något helt nytt. Detta talar för att man bör ge programstöd till redan pågående

verksamheter och inte till nya grandiosa investeringsprojekt.

Många u-länder har idag stora betalningsbalansproblem. I vissa fattiga afrikanska länder står industrin nu praktiskt taget stilla på grund av att valuta för nödvändig import saknas. I ett sådant läge är det knappast ytterligare en fabrik man främst behöver. En förändring av valuta- och handelspolitik är önskvärd, och medel för att finansiera en sådan skulle vara värdefulla. Även här behövs alltså mera av *generellt* stöd. Ökade leveranser av utrustning från Sverige till nya kreditfinansierade projekt skulle däremot till och med kunna vara skadliga, genom att skapa ytterligare framtida valutabehov och genom att binda upp administrativ kapacitet som behövs på andra håll.

Jag hävdar alltså följande: Om politikerna vill minska biståndet bör man säga detta i klartext. Om ett sådant beslut fattas, är det bättre att välja ett något mindre gävobistånd framför ett med u-krediter utspätt bistånd. Om man vill stödja den svenska exporten finns det effektivare sätt än de föreslagna u-krediterna. Det vi förlorar genom att välja dessa alternativa metoder är enbart den kosmetiska finessen att få kalla exportstöd för bistånd. Vi vinner å andra sidan ökad klarhet och hederlighet i debatten samt större effektivitet i biståndspolitiken.

Arne Bigsten